<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

===

ગુજરાતની વડી અદાલત, અમદાવાદમાં

ફોજદારી અપીલ નં. ૨૩૫/૨૦૦૧

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

==

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના સંવાદદાતાઓને ચુકાદો જોવા દેવામાં આવે?

૨ રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવાનું કે નહીં ?

૩ શું માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી ચુકાદાની સ્વચ્છ નકલ જોવા ઇચ્છે છે?

૪ શું આ કેસમાં ભારતના સંવિધાનની અથવા તેના હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશની વ્યાખ્યા અંગે કાયદાનો મહત્ત્વનો પ્રશ્ન સામેલ છે?

==

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(એસ)

વિરુદ્ધ

કલ્પેશભાઈ ભીખાભાઈ ભવસાર....પ્રતિવાદી(ઓ)/સામાવાળા(ઓ)

==

હાજરી:

એમ.એસ. મોનાલી ભટ્ટ, અપીલકર્તા(એસ) નં. ૧ માટે સહાયક સરકારી વકીલ

પ્રતિપક્ષ(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ માટે નોટિસ પરત પ્રાપ્ત નથી થઈ

==

ન્યાયપીઠ : માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૦૪/૦૩/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. બોર્ડ પરનો અનુમોદન દર્શાવે છે કે પ્રતિવાદી–આરોપીને જારી કરાયેલ નોટિસ સર્વ થયેલી કે અસર્વ થયેલી, કોઈપણ રૂપે પરત મળી નથી અને આજે તેમની તરફથી કોઈ હાજર નથી.

૨. વર્તમાન અપીલ, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ, ૧૪.૦૨.૨૦૦૧ના ચુકાદા અને નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે દાયર કરવામાં આવી છે, જે વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશ, ભરુચ દ્વારા વિશેષ કેસ નં. ૪/૧૯૯૯માં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આ અપીલમાંના મૂળ આરોપી–પ્રતિવાદીને આક્ષેપિત ગુનાઓના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો.

૩. ફરિયાદ પક્ષના સંક્ષિપ્ત તથ્યો મુજબ ફરીયાદી–સોમાભાઈ સુપડભાઈ વાસવા પાનવાડી ગામે રહે છે. તા. ૨૫.૧૦.૧૯૯૮ના રોજ તેઓના સાળા પુણાભાઈ જીવીત વિદ્યુત તારના સંપર્કમાં આવી દાહોલી ગામે મૃત્યુ પામ્યા હતા. ફરીયાદ પક્ષનો વધુ દાવો એવો છે કે આ બાબતની પોલીસને જાણ કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ મૃતદેહ ઝઘડિયા રેફરલ હોસ્પિટલાં લઈ જવામાં આવ્યો હતો. નિયમિત તબીબ રજા પર હોવાથી અહીંના આરોપી–પ્રતિવાદી ઇન્ચાર્જ તબીબ હતા. ફરીયાદ પક્ષનો વધુ દાવો એવો છે કે આરોપીએ પોસ્ટમોર્ટમ માટે રૂપિયા ૨,૦૦૦/–ની

માંગણી કરી હતી અને રૂપિયા ૫૦૦/– ચૂકવવામાં આવ્યા હતા તથા રિપોર્ટના સમયે વધુ રૂપિયા ૧,૫૦૦/– આપવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. ફરીયાદી લાંચ આપવા ઈચ્છતા ન હોવાથી તેમણે ભરૂચ એ.સી.બી. પોલીસ મથકનો સંપર્ક કર્યો હતો. ત્યારબાદ એ.સી.બીએ છટકું ગોઠવ્યું અને આરોપી રકમ સ્વીકારતા રંગેહાથ પકડાઈ ગયા. આરોપીએ લાંચની રકમ સ્વીકારીને ખિસ્સામાં મૂકી હતી. ત્યારબાદ ભરૂચ એ.સી.બી. પોલીસ મથકમાં આઈ–સી.આર. નં. ૭/૧૯૯૮ તરીકે ફરિયાદ નોંધવામાં આવી હતી.

૪. તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ, આરોપપત્ર માનનીય મેજિસ્ટ્રેટ અદાલતમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું. કારણ કે આ કેસનો વિધાનપૂર્વકનો વિચારણાધિકાર સત્ર અદાલતને જ હતો, માનનીય મેજિસ્ટ્રેટ અદાલતે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૨૦૯ હેઠળ (ટૂંકમાં "ફોજપ્રસં") આ કેસ માનનીય વિશેષ ન્યાયાધીશ, ભરૂચની અદાલતમાં મોકલી આપ્યો, જેને ત્યારબાદ વિશેષ કેસ ક્રમાંક ૪/૧૯૯૯ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો. વિરોધી–આરોપીએ પોતાને દોષિત સ્વીકાર્યો નહોતો અને કેસ ચલાવવાની માગણી કરી હતી, તેથી તેના સામે આક્ષેપિત ગુનાઓ અંગે વિચારણા કરવામાં આવી.

૫. ઇન્સાફી કાર્યવાહી સમયે, મૂળ આરોપી સામે મૂકાયેલા આરોપોને સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે ૪ સાક્ષીઓની પૂછપરછ કરી હતી તથા ફરિયાદ પક્ષે ૯ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ રજૂ કર્યા હતા.

૬. સુનાવણીના અંતે તથા દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીના નિવેદન નોંધ્યા બાદ અને ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષની દલીલો સાંભળ્યા પછી, વિદ્વાન વિશેષ ન્યાયાધીશ, ભરુચે આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલા તમામ આરોપોમાંથી તેને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો. સુનાવણી પૂર્ણ થયા બાદ, સત્ર અદાલતે પ્રતિપક્ષી–આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપતો ચુકાદો અને આદેશ પસાર કર્યો.

૭. ઉપરોક્ત ન્યાયાધીશ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ ચુકાદો અને આદેશથી વ્યથિત તથા અસંતોષિત થઈ, અપીલકર્તા–રાજ્યે વર્તમાન ફોજદારી અપીલ દાખલ કરી છે.

૮. માનનીય સરકારી વકીલે દલીલ કરી કે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને આદેશ કાયદાની જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ છે; નીચલી અદાલતે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલ પુરાવાનો યોગ્ય રીતે વિચાર કર્યો નથી અને સ્વયં કાયદાની જોગવાઈઓને ધ્યાને લેતા એ સ્પષ્ટ રીતે સાબિત થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે હાલના પ્રતિવાદી–આરોપી વિરુદ્ધ આક્ષેપિત

આરોપોના તમામ અનિવાર્ય તત્ત્વો પુરવાર કર્યા છે. તેમણે વધુમાં રજૂ કર્યું કે એ બાબતનું મૂલવવું જોઈતું હતુંુ કે આરોપીએ ફરિયાદીને જણાવ્યું હતું કે જો લાંચની રકમ આપવામાં આવે તો જ પોસ્ટમોર્ટમનો અહેવાલ આપવામાં આવશે અને માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશનો એવો અનુમાન છે કે પોસ્ટમોર્ટમનો અહેવાલ પોલીસ સ્ટેશનમાં પણ ઉપલબ્ધ હશે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી કે આરોપી દ્વારા મુકાયેલ બચાવ એ હતો કે પ્રાપ્ત થયેલી રકમ ઉધાર આપવામાં આવેલા કપડાંના સંદર્ભમાં હતી. તેમણે તપાસ અધિકારી, ફરિયાદી તથા પંચોના પુરાવા પર પણ આધાર મૂક્યો છે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી કે તમામ પંચોએ ફરિયાદીનો કેસ સમર્થન આપ્યું છે અને ફરિયાદીએ પોતાના નિવેદનમાં જણાવ્યું છે કે માંગણી આરોપી–પ્રતિવાદી દ્વારા કરવામાં આવી હતી. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી કે પોલીસ કર્મચારીઓ દ્વારા તમામ પ્રક્રિયાઓનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું અને ફરિયાદીએ જણાવ્યા મુજબ માંગણી તથા સ્વીકાર સાબિત થયા હતા અને આરોપીએ લાંચની રકમ સ્વીકારી હતી. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી કે માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે એ તથ્ય પર વિચાર ન કરીને ભૂલ કરી છે કે આરોપી દ્વારા કરાયેલ ગેરકાયદેસર લાભની માંગણી, સ્વીકાર અને વસૂલાત સાબિત થયેલ નથી. માનનીય સરકારી વકીલે આ અદાલતને મૌખિક તેમજ સમગ્ર દસ્તાવેજી પુરાવામાંથી પસાર કરી રજૂઆત કરી છે કે હાલની અપીલ મંજૂર થવા યોગ્ય છે અને માનનીય નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ

આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ રદ કરવામાં આવી ને રદ કરવો આવશ્યક છે.

૯. મેં અપીલકર્તા–રાજ્ય તરફથી હાજર વિદ્વાન એપીપીની દલીલો સાંભળી છે અને તેમની સહાયથી રેકોર્ડ સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે.

૧૦. નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધ આ અદાલત સમક્ષ દાખલ થતી અપીલની સુનાવણીને શાસિત તથા નિયંત્રિત કરનારા સિદ્ધાંતોનું સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં અત્યંત સંક્ષિપ્ત રીતે સ્પષ્ટીકરણ કર્યું છે. એમ.એસ. નારાયણ મેનન @ મણી વિ. રાજ્ય કેરળ અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯ ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું વર્ણન કર્યું છે. ચુકાદાના પરા–૫૪માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

> ૫૪. કોઈપણ સ્થિતિમાં, વડી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધની અપીલ તરીકે તેને ગણીને અપીલ સ્વીકારી, ત્યારે હકીકતમાં તે પુનરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી હતી. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલાત્મક સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ, વડી અદાલતે કાયદાના સુસ્થિર

સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા જોઇતા હતા કે જ્યાં બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય હોય, ત્યાં અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઇએ નહીં.

૧૧. વધુમાં, ચન્દ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્યના મામલે, જેનો ઉલ્લેખ (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ માં કરવામાં આવ્યો છે, the

સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા હતા;

"૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા સુવિચારિત મતે, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધની અપીલની વિચારણા કરતી વખતે અપીલી અદાલતની સત્તાઓ અંગે નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ઉદ્ભવે છે; [૧] અપીલી અદાલત પાસે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશનો આધાર બનેલા પુરાવાની સંપૂર્ણ સમીક્ષા, પુનર્મૂલવણી અને પુનર્વિચાર કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે. [૨] ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ ઉપર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ અથવા શરત મૂકતી નથી અને તેની સમક્ષ રહેલા પુરાવાના આધારે અપીલી અદાલત તથ્ય અને કાનૂન — બંને પ્રશ્નો પર પોતાનો

નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે. [૩] વિવિધ અભિવ્યક્તિઓ, જેમ કે, પ્રબળ અને અનિવાર્ય કારણો, સારા અને પૂરતા આધાર, અત્યંત દ્રઢ પરિસ્થિતિઓ, તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો, સ્પષ્ટ ભૂલો વગેરે, નિર્દોષ છૂટકારાના વિરુદ્ધની અપીલમાં અપીલી અદાલતની વિસ્તૃત સત્તાઓને સંકુચિત કરવા માટેનો આશય ધરાવતી નથી. આવી શબ્દાવલીનો હેતુ વધુ કરીને ભાષાકીય અલંકારરૂપે અપીલી અદાલતની નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવાની અનિચ્છાને ભારપૂર્વક દર્શાવવાનો છે, ન કે અદાલતની પુરાવાની સમીક્ષા કરીને પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની સત્તાને સીમિત કરવાનો. [૪] તેમ છતાં, અપીલી અદાલતે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કિસ્સામાં આરોપીના પક્ષમાં દ્વિગુણ અનુમાન રહે છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત અનુસાર, કે જ્યાં સુધી તેને સક્ષમ કાનૂની અદાલત દ્વારા દોષિત સાબિત ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવશે, ત્યાં સુધી તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન તેને પ્રાપ્ત રહે છે. દ્વિતીય, આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો મેળવી લીધેલ હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ સક્રિય, પુનઃપુષ્ટ અને દ્દઢ બને છે. [૫] જો રેકોર્ડ પુરાવાના આધારે બે વાજબી

નિષ્કર્ષો શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં."

૧૨. આ રીતે, આ સુસ્થિર સિદ્ધાંત છે કે અપીલી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, જો રેકોર્ડ પુરાવાના આધારે બે વાજબી દૃષ્ટિકોણો/નિષ્કર્ષો શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલતે નોંધેલા નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ.

૧૩. STATE OF GOA વિ. SANJAY THAKRAN & ANR. ના મામલામાં પણ, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૭૫ માં પ્રકાશિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા કેસોમાં વડી અદાલતની સત્તાઓની પુનઃપુષ્ટિ કરી છે. ઉક્ત નિર્ણયના પરા–૧૬ માં અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

"૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધ અપીલમાં સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે અપીલની અદાલત સામાન્ય રીતે નીચલી અદાલતનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાનૂનીતા વડે દૂષિત થયેલ ન હોય અને પહોંચાયેલા નિષ્કર્ષે કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ પહોંચે તેમ ન હોય, તો જ નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં હસ્તક્ષેપ

કરશે; અને તેથી, તે નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ તરીકે વર્ગીકૃત કરવો પડે છે. માત્ર એટલા કારણે કે બે અભિપ્રાયો શક્ય હોય, અપીલની અદાલત નીચલી અદાલતે આપેલા ચુકાદાને પલટાવી નાખે તેવો અભિપ્રાય અપનાવશે નહીં. તેમ છતાં, જો અપીલની અદાલતના મતે નીચલી અદાલતનો નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે અને અદાલતે કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે તથા રેકોર્ડ પરના મહત્વના પુરાવાની અવગણના કરી છે, તો તેને પુરાવાનું પુનઃઅવલોકન કરવાની સત્તા છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, રેકોર્ડ પર મૂકાયેલા સામગ્રીના આધાર પર ન્યાયોચિત નિર્ણય સુધી પહોંચવા અને આક્ષેપિત અપરાધના આચરણ સાથે આરોપીઓમાંથી કોઈ જોડાયેલો છે કે કેમ તે શોધવા માટે પુરાવાનું પુનઃમૂલવણી કરવાની ફરજ અપીલની અદાલત પર ન્યસ્ત થાય છે."

૧૪. સર્વોચ્ચ અદાલતે રાજ્ય ઉત્તર પ્રદેશ વિ. રામ વીર સિંહ અને અન્ય, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૫૩ તથા ગીરજા પ્રસાદ (મૃત) દ્વારા એલ.આર.ઓ. વિ. રાજ્ય એમ.પી., ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૮૯ ના કેસોમાં સમાન સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કર્યો છે. તેથી, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલત જે સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સુસ્થાપિત છે.

૧૫. લુના રામ વિ. ભુપત સિંહ અને અન્ય, જેનું અહેવાલિત (૨૦૦૯) એસસીસી ૭૪૯ માં છે, તેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે પેરા–૧૦ અને ૧૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

> "૧૦. વડી અદાલતે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષનું સંસ્કરણ સ્પષ્ટપણે વિશ્વસનીય નહોતું. કહેવાતા પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓમાંથી કેટલાંકએ જણાવ્યું હતું કે મરનારનું મૃત્યુ આરોપીઓમાંથી એક દ્વારા તેની પાદગાંઠ વાંકી દેવામાં આવી હોવાથી થયું હતું. અન્યોએ કહ્યું હતું કે તેનું ગળું દબાવીને હત્યા કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદ પક્ષનો દાવો હતો કે ઈજાગ્રસ્ત સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા. પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર તથા સાક્ષીઓની તપાસ કરનાર ડૉક્ટરે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે ચાલતી સ્થિતિમાં આવેલી બસમાંથી કોઈ વ્યક્તિને બહાર ફેંકી દેવું શક્ય નહોતું.
>
> ૧૧. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલના પરિમાણોને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા ઈચ્છુક નથી. વડી અદાલતનો દ્દષ્ટિકોણ તર્કવિરુદ્ધ ગણાવી શકાય તેમ નથી અને પુરાવાના આધારે તે સંભવિત દ્દષ્ટિકોણ છે."

૧૬. સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયમાં પણ, મૂક્કિયાહ અને અન્ય વિ. રાજ્ય, પ્રતિનિધિત્વ ઇન્સ્પેક્ટર ઑફ પોલીસ, તમિલનાડુ દ્ધારા, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૩૨૧ માં પ્રતિવેદિત, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા–૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છેઃ

> ૪. એ બાબતે વિવાદ નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષ દ્ધારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવાની મૂલવણી કરીને, તેમની સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપો અંગે આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. રાજ્યની અપીલ પર, વડી અદાલતે, આક્ષેપિત આદેશ દ્ધારા, ઉપરોક્ત નિર્ણયને ઉલટાવી દીધો અને આરોપીઓને ભારત દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ વાંચિત કલમ ૩૪ હેઠળ દોષિત ઠરાવી આજીવન સખત કેદની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વિદ્ધાન વકીલે ખૂબ જ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે નીચલી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવીને પોતાની અધિકારિતાનો અતિક્રમ કર્યો છે, તેથી ચાલો નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે દાખલ અપીલમાં વડી અદાલતની પરિસીમા અને શક્તિનું વિશ્લેષણ કરીએ. આ અદાલતે ચુકાદાઓની શ્રેણીમાં વારંવાર સ્પષ્ટ કર્યું છે કે પ્રથમ અપીલીય અદાલત તરીકે વડી

અદાલત, નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલ પર વિચાર કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાની છણાવટ કરવા તથા જરૂર પડે તો તેની ફરીથી મૂલવણી કરવા માટે અધિકૃત પણ હતી અને તે માટે બંધાયેલી પણ હતી; જોકે હસ્તક્ષેપ કરવાનું નક્કી કરતી વખતે અદાલતને રેકોર્ડ પરના પુરાવાના આધારે આરોપિતોની દોષિતતાની નિરપવાદ ખાતરી થવી જોઈએ, અને માત્ર એટલા માટે નહીં કે વડી અદાલત એક વધુ સંભવિત અથવા ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ લઈ શકે. ઉપરોક્ત બાબત સિવાય, અપીલના વિચારણાની પરિસીમા અને ઊંડાણના પ્રશ્ને, અપીલનો પ્રકાર દોષસિદ્ધિ સામેની હોય કે નિર્દોષ છૂટકારા સામેની હોય, માત્ર આ કારણે વિચારણાની પદ્ધતિમાં કોઈ ભેદ કે તફાવત કલ્પાયેલો નથી. *[દ્ર. રાજ્ય રાજસ્થાન વિ. સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૭૩]*

૧૭. નિર્દોષ છૂટકારાના અપીલોમાં પણ, આ સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે જ્યારે નીચલી અદાલત દ્વારા અપાયેલા કારણો યોગ્ય અને યથોચિત જણાય, ત્યારે અપીલ અદાલતને ચુકાદાનું પુનર્લેખન કરવાની કે નવાં કારણો આપવા કરવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી. આ સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલતે રાજ્ય કર્ણાટક વિ. હેમારેડ્ડી, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧, એસ.સી.

૧૪૧૭ ના કેસમાં પ્રતિપાદિત કર્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવાયું છે; "...આ અદાલતે ગિરિજાનંદિની દેવી વિ. બિગેન્દ્ર નંદિની ચૌધરી (૧૯૬૭) ૧ એસ.સી.આર. ૯૩:(એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૧૨૪) માં અવલોકન કર્યું હતું કે પુરાવાના આધારે અપીલ અદાલતનું કર્તવ્ય પુરાવાના વર્ણનનું પુનરાવર્તન કરવાનું કે સત્ર અદાલત દ્વારા આપેલા કારણોને ફરીથી દોહરાવવાનું નથી; જે અદાલતનો નિર્ણય અપીલ હેઠળ છે, તેના કારણો સાથે સામાન્ય રીતે સંમતિ દર્શાવવી પૂરતી ગણાય છે."

૧૮. તાજેતરના નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે શિવાશરણાપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, જેટે ૨૦૧૩ *(૭)* એસસી ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે; "કે અપીલી અદાલત સમગ્ર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવા સક્ષમ છે, જોકે, અન્ય કેટલાક સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું રહે છે અને એ વાત ધ્યાનમાં રાખવી પડે છે કે નિર્દોષ છૂટકારો થવાથી નિર્દોષતાની દ્વિગુણ ધારણા ઉદ્ભવે છે."

૧૯. અતઃ, અપીલી અદાલત નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા કારણો તથા અભિપ્રાય સાથે સહમત હોય, તો પુરાવાની ચર્ચા આવશ્યક નથી.

૨૦. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદો અને આદેશનો અભ્યાસ કર્યો છે. મેં નીચલી અદાલતમાં રજૂ થયેલ મૌખિક તેમજ

દસ્તાવેજી પુરાવાનો પણ પરિશીલન કર્યું છે અને અપીલકર્તા–રાજ્ય તરફથી માનનીય એ.પી.પી. દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલોનો પણ વિચાર કર્યો છે. વર્તમાન કેસમાં ફરિયાદીએ ફરિયાદ પક્ષના કેસને અંશતઃ સમર્થન આપ્યું નથી. આરોપીએ રકમની માંગણી કરી હતી કે કેમ અને તેણે કોઈ ગેરકાયદે લાભ સ્વીકાર્યો હતો કે કેમ, તે સાબિત થયું નથી. સમગ્ર પુરાવાનું પરિશીલન કરતાં હકીકતી તારણોમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય તેમ નથી અને તેને તર્કવિરુદ્ધ કહી શકાય તેમ નથી. માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશના ચુકાદામાં કોઈ ખામી જણાતી નથી. રેકોર્ડ અને કાર્યવાહી પરથી સ્પષ્ટ છે કે આરોપી વિરુદ્ધ દોષ સાબિત કરવામાં ફરિયાદ પક્ષ સફળ થયો નથીી. આરોપી દ્વારા ગેરકાયદે લાભની માંગણી કરવામાં આવી હોવાનું સાબિત થયું નથી અને કેટલાક ચલણી નોટો જાહેર સેવકને આ રીતે આપવામાં આવ્યા હતા કે જાણે તે લાભનો સ્વીકાર હોય; ફરિયાદપક્ષ પર એ પણ ફરજ હતી કે જે ચૂકવવામાં આવ્યું તે લાભની રકમ જ હતી તે સાબિત કરે, અને આ કેસમાં એવો પ્રશ્ન વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો નથી. આરોપીએ ફરિયાદી પાસેથી લાંચની રકમની માંગણી કરી હતી અને સ્વીકારી હતી, તે સાબિત થયું નથી. માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે સુસંગત અને વિશ્વાસપાત્ર કારણો આપ્યાં છે, ખાસ કરીને એ મુખ્ય હકીકત કે ફરિયાદપક્ષે અનેક સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને કહેવુ જ પડે કે આરોપી એક સરકારી કર્મચારી છે. આરોપી સામે લાદવામાં આવેલ આરોપ આ અદાલત સમક્ષ

પણ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા સફળતાપૂર્વક સાબિત કરવામાં આવ્યો નથી. માનનીય એ.પી.પી.એ ગુજરાત રાજ્ય વિ. કાળુસિંહ રાહેવાર, અહેવાલિત ૨૦૧૪(૩) જીએલએચ ૭૬, ના આ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખી વિનંતી કરી હતી કે, ઓછામાં ઓછું, આ અદાલતે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો પલટવો જોઈએ, કારણ કે તેને લાંચની રકમ સ્વીકારતા પકડવામાં આવ્યો હતો. ફરિયાદી ત્યાં હાજર હતો અને ત્યાં પહોંચતાં જ આરોપીએ રકમની માંગણી કરી હતી, એવી થિયરી રજૂ કરવામાં આવી છે. કહેવુ જ પડે કે નોંધ પર આવેલી વિસંગતિનો વિચાર કરતી વખતે માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશમાં તેનું યોગ્ય રીતે વિશ્લેષણ કર્યું છે અને અત્યંત વિસ્તૃત રીતે ચર્ચા કરી છે કે સ્વીકાર થયો નહોતો. આથી આ અદાલતને મુખ્ય પ્રશ્ન તરફ દોરી જાય છે કે આરોપીએ રકમની માંગણી કરી હતી અને સ્વીકારી હતી કે નહીં તથા તે રકમ તેની કબજામાંથી મળેલી હતી કે નહીં. માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે પરા-૨૦ માં ચર્ચાયેલ પુરાવાનો આ અદાલતે પણ વિચાર કરવો પડશે. માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે પરા-૨૧ થી ૨૩માં તથા તેમની સમક્ષ ઉલ્લેખિત નિર્ણયના આધારે આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશમાં પોતાનું તારણ આપ્યું છે. માનનીય નીચલી અદાલતના આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશના પરા-૨૫ અને ૨૬માં આરોપી વિરુદ્ધ કોઈ કેસ બનાવાતો નથી. ફરિયાદીના પુરાવા નોંધવામાં વિસંગતિ છે. મારા મત પ્રમાણે, માનનીય નીચલી

અદાલતના ન્યાયાધીશે આરોપીને યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો છે. વધુમાં, જ્યાંથી ચલણી નોટો મળી હોવાનુંચલણી નોટો મળી હોવાનુંું કહેવામાં આવ્યું છે, તે સ્થાનને ઈરાદાપૂર્વક ઉમેરવામાં આવ્યું છે. વધુમાં, માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે ફરિયાદીએ પોતાની આવૃત્તિમાં એવો સુધારો કર્યો છે, જે ફરિયાદમાં ક્યારેય હતો જ નહીં, કે તેણે આરોપીને પૈસા આપ્યા હતા; જે કૃત્રિમ અને ગઢેલ છે. સર્વોચ્ચ અદાલતના મુરલીધર ઉપનામ ગિદ્ધા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, અહેવાલિત એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૨૦૦, ના નિર્ણયમાં નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલોમાં હસ્તક્ષેપ માટેના માપદંડો પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યા છે, તેને ધ્યાનમાં રાખીને આ અદાલતે વિચારણા કરી છે, અને તેથી જ્યારે કોઈ માંગણી નહોતી, કોઈ સ્વીકાર નહોતો અને આરોપી વિરુદ્ધ કોઈ પુરાવો નહોતો, ત્યારે વર્તમાન અપીલ રદ કરવામાં આવવી જોઈએ. મુરલીધર ઉપનામ ગિદ્ધા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, અહેવાલિત એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૨૦૦, તથા સતવીર સિંહ વિ. દિલ્હી રાજ્ય દ્વારા સી.બી.આઈ., અહેવાલિત એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૩૭૯૮, ના સર્વોચ્ચ અદાલતના માનનીય નિર્ણયો દ્વારા મારું મત વધુ દૃઢ થાય છે.

૨૧. આ અદાલતના ભાનુશંકર પોપટલાલ વિ. ગુજરાત રાજ્યના ફોજદારી અપીલ નં. ૪૬૩ ઓફ ૧૯૭૮ માં આપેલા નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતા, મને

વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશના ચુકાદાને ઉલટાવવા માટે કરવામાં આવેલી દલીલોમાં કોઈ વજૂદ (ગુણવત્તા/તથ્ય) જણાતું નથીી. પડકારાયેલો ચુકાદો ભારતીય પુરાવા અધિનિયમના સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત હોવાથી તેમાં પણ કોઈ ખામી શોધી શકાય તેમ નથી. રેકોર્ડ પરનો દસ્તાવેજી પુરાવોો આ અદાલતને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે લીધેલા મતથી ભિન્ન મત લેવા દેતો નથી. હાલની અપીલમાં પણ, નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષનું ખંડન કરવા માટે કંઈ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી કે કોઈ બાબત દર્શાવવામાં આવી નથી. રેકોર્ડ પરના પુરાવાને જોતા પણ, વિદ્વાન એ.પી.પી. આરોપી વિરુદ્ધ મૂકાયેલા આરોપને સાબિત કરી આ અદાલતને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે લીધેલા મતથી ભિન્ન મત લેવા પ્રેરિત કરવામાં સક્ષમ નથી. આ રીતે, પુરાવા પોતે જ દર્શાવે છે કે ફરિયાદ પક્ષે પોતાનો કેસ વાજબી સંશયની બહાર સાબિત કર્યો નથી. તેથી, હાલની અપીલ નામંજૂર થવા પાત્ર છે.

૨૨. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાને લેતાં, મારા વિચારપૂર્વકના અભિપ્રાય મુજબ નીચલી અદાલતે પ્રતિવાદીઓ સામે મૂકાયેલા આરોપોમાંથી તેમને નિર્દોષ છૂટકારો આપવો સંપૂર્ણપણે યોગ્ય હતું. મને જણાય છે કે નીચલી અદાલતે નોંધેલા તારણો સર્વથા ન્યાયસંગત અને યોગ્ય છે અને એ તારણો નોંધવામાં તેની તરફથી કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે અપૂર્ણતા કરવામાં

આવી નથી. તેથી, હું નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણો, અંતિમ નિષ્કર્ષ અને તેના પરિણામરૂપ નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સાથે પૂર્ણ સંમતિ ધરાવું છું અને તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો કોઈ આધાર જણાતો નથી.

૨૩. પરિણામે, વર્તમાન અપીલ અહીં રદ કરવામાં આવે છે. વિવાદિત ચુકાદો અને નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને પુષ્ટિ આપવામાં આવે છે. પ્રતિવાદી–આરોપીઓને તેમના વિરુદ્ધ લગાવવામાં આવેલા તમામ આક્ષેપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવે છે. ર એન્ડ પી નીચલી અદાલતને પાછો મોકલવામાં આવે. જામીન અને જામીન બોન્ડ, જો કોઈ હોય, તો તે રદ કરવામાં આવે છે. જમાનતદાર પણ, જો કોઈ આપવામાં આવ્યો હોય, તો તેને મુક્ત કરવામાં આવે છે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયાધીશ)

રાકેશ

Translation of this Judgement has been provided by M/S Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.